

Itinerar spiritual

Personalitatea culturală a lui Cornel Ungureanu m-a fascinat din prima clipă. L-am cunoscut la mijlocul anilor '80 și, de atunci încoace, nu conținesc să îi admir entuziasmul de neclintit în vremuri de maximă blazare, efortul neobosit de a căuta valori mereu surprinzătoare în cotloanele cele mai neumblate ale istoriei literare, modul miraculos în care sugerează sensuri sacre în cele mai banale întâmplări ale cotidianului. Dincolo de vorbele criticului timișorean rămâne adesea o parte nespūsă, încărcată de mister, cu sensurile abia întrezărite. De câte ori îl întâlnești pe Cornel Ungureanu ai sentimentul că ai dat peste un om care tocmai a avut o mare revelație. Mereu în mână cu niște cărți sau reviste, grăbit spre cine știe ce eveniment literar sau întâlnire cu vreun scriitor celebru, expansiv în gesturi, dar și puțin aerian și împrăștiat, tobă de carte, mereu în temă, oricând capabil să aducă lucruri noi, nemaiauzite, în orice discuție, pe orice temă, profesorul timișorean captează, de fiecare dată, centrul atenției în grupul în care se află. În ce mă privește, ca mulți dintre scriitorii timișoreni formați în jurul revistei „Orizont” în ultimele două decenii ale secolului trecut, îi datorez absolut totul în raporturile mele cu literatura. La solicitarea sa am scris primul text de critică literară (imi amintesc și acum, era despre un volum de povestiri de Nicolae Velea și mă gândeam cu spaimă că foarte probabilele mele ineptii ar fi putut produce amuzamentul unor oameni pe care îi respectam sincer, inclusiv – sau, mai ales – pentru judecățile lor critice foarte tăioase), pe care mi l-a publicat în revista „Orizont”. Era în anul 1984. Apoi m-a pus să repet experiența, în condițiile în care ajunsese profesor la Odorheiu Secuiesc și contactele mele cu redacțiile revistelor literare deveniseră practic nule. Am început să scriu din ce în ce mai preocupat de ideile articolului meu și tot mai dezinhibat în raport cu ceea ce ar fi putut să creadă unii și alții despre mine. Dacă nu ar fi fost insistențele lui Cornel Ungureanu, cu siguranță aș fi abandonat orice veleitate literară cu mult înainte de căderea comunismului.

Toată această perioadă aurorală a vieții mele literare mi-a venit în minte citind cel mai recent volum semnat de Cornel Ungureanu, *Șantier 2. Un itinerar în căutarea lui Mircea Eliade*¹. Precum madeleina lui Proust, unele nume proprii și întâmplări din această carte au făcut să explodeze în mintea mea sensuri ale unor discuții purtate cu trei decenii în urmă și să revină spectaculos în actualitate drumuri aproape uitate.

Șantier 2. Un itinerar în căutarea lui Mircea Eliade este o carte greu de încadrat în categoriile tradiționale. Ea este simultan jurnal, *Bildungsroman*, volum de eseuri, geografie literară și monografie a unei zone (Banatul montan), din perspectivă culturală. Mai mult decât atât, ea se află într-o permanentă corespondență cu toate celelalte cărți scrise de Cornel Ungureanu până în clipa de față. De aceea, se poate spune că rolul ei este acela de *sui-generis* jurnal al preocupărilor spirituale ale autorului, al închegării în mintea și în sufletul său a temelor, ideilor, oamenilor și întâmplărilor care au stat la baza cărților pe care le-a scris de-a lungul timpului.

Așa stând lucrurile cartea are și meritul fundamental de a lumina suplimentar unele dintre conceptele de bază ale scrisului lui Cornel Ungureanu. De pildă, conceptul de geografie literară, introdus de Cornel Ungureanu în anii din urmă, care a stârnit destule discuții în contradictoriu. Unii comentatori, punând acest concept în corelație cu activitatea grupului *A treia Europă*, nu au ezitat chiar să vadă în această nouă viziune asupra literaturii o tentativă abia camuflată de dezmembrare teritorială a României sau de proclamare a superiorității culturale a unor zone (firește, era vorba în primul rând de Banat, dar și de Transilvania) în raport cu altele. Nici vorbă de așa ceva. Pe traseele sale bănățene, Cornel Ungureanu a cunoscut de-a lungul timpului oameni de tot felul, cu experiențe de viață dintre cele mai inedite, care deveniseră repere ale comunităților din care făceau parte și ale

întregii zone geografice. Aveau discipoli, în jurul personalității lor se țesuseră legende, erau, într-un fel, vedetele unanim recunoscute ale comunității, chiar dacă multe dintre aceste nume nu au răzbătut în paginile istoriei celei mari. Specificul cultural al unei zone, codurile estetice funcționale, orizontul de așteptare al oamenilor datorează însă mai mult acestor stâlpi de susținere cvasi-anonimi la nivel național, precum Petru E. Oance, „sculptor și poet, fost proprietar al revistei *Vasiova*”, întâlnit de scriitor în unul din frecvențele sale drumuri spre Ciclova Montană, decât scriitorilor canonizați intrați în istoria literaturii române. Nici vorbă ca acest ziarist-țăran, celebru în zona Banatului sub numele de Tata Oancea, să fi fost un fiștecine. Pentru micile comunități din Banatul montan el era Scriitorul, omul ale cărui sisteme estetice și axiologice influențau decisiv, prin intermediul ziarului „*Vasiova*”, dar și prin întâlnirile directe, raporturile localnicilor cu lumea culturală.

În plus, o geografie literară presupune un climat intelectual, specific unei zone, la conturarea căruia au contribuit oameni aparținând unor culturi (limbi) diferite, și care au scris în maniere stilistice diferite despre problemele specifice și oamenii locului. O geografie literară a Banatului ar trebui, de aceea, să îi includă pe toți scriitorii români, germani, sârbi, unguri, bulgari care au trăit, s-au inspirat din realitățile locului și-au ascultat poveștile și, deloc în ultimul rând, s-au inspirat între ei.

Cartea lui Cornel Ungureanu nu este una ușor de citit. Nu există un fir logic, menit să o străbată de la un capăt la altul, o idee explicită care să stea la baza volumului și care să îi ofere cititorului confortul unei lecturi liniare. Fragmente aparent fără nicio legătură directă între ele, secvențe temporale aleatorii, oameni a căror notorietate se restrânge la grupul lor de inițiați, amintirile personale, combinate cu foarte serioasele analize critice, aplicate operei lui Mircea Eliade, sporesc sentimentul de incertitudine, teama cititorului că miza cărții stă mereu în altă parte și că se află adesea pe o pistă, dacă nu greșită, în mod cert, secundară. Nu știu câți dintre românii, chiar instruiți, din Moldova sau din Muntenia știu ceva despre activitatea indianistului secui de la începutul secolului al XIX-lea, Kőrösi Csoma Sándor, un adevărat precursor al lui Mircea Eliade, și despre corespondența acestuia purtată cu bănățeanul Giovanni Szucs. Intelectuali misterioși, ale căror nume sau pseudonime erau la ordinea zilei în presa interbelică și care sunt astăzi îngropați în uitare precum misterioșii Doctor Ygrec și Jonathan X Uranus, pe adevăratul său nume, Marcel Avramescu. Ambii au trăit în imediata apropiere a celor mari, pașii li s-au intersectat adesea cu cei ai scriitorilor astăzi clasici, erau considerați la vremea lor adevărați lideri de direcție, cuvântul lor conta în orice discuție, impactul public al scrisului lor era unul major. Cu toate acestea, în chip misterios, au fost omiși din marile istorii ale literaturii. Toate aceste biografii trebuie redescoperite, rolul acestor oameni în cultura română și ai multor alora dintre cei care populează cartea lui Cornel Ungureanu trebuie reconsiderat.

Șantier 2. Un itinerar în căutarea lui Mircea Eliade este, într-un fel, mărturia lui Cornel Ungureanu despre geneza propriilor sale cărți. Parcurgând-o cititorul înțelege mai bine ideile care au dus la scrierea unor cărți precum *A muri în Tibet*, *Istoria secretă a literaturii române*, *Imediata noastră apropiere*, *Mircea Eliade și literatura exilului*, *Introducere în viața și opera lui Petru E. Oance, poet jurnalist și sculptor*, *Geografia literaturii române, azi – vol IV, Banatul*.

Șantier 2. Un itinerar în căutarea lui Mircea Eliade este itinerarul spiritual de jumătate de secol al unuia dintre criticii foarte importanți ai perioadei postbelice.

Tudorel URIAN

¹ Cornel Ungureanu, *Șantier 2. Un itinerar în căutarea lui Mircea Eliade*, Editura Cartea Românească, București, 2010.